
**Waarnemingen van drs. P. van Geel, voorzitter van het
Landelijk Overleg Wolf
t.b.v. Rondetafelgesprek wolf Tweede Kamer, 4 april 2024**

Dit position paper is geschreven vanuit mijn rol als onafhankelijk voorzitter van het Landelijk Overleg Wolf (LOW). In het LOW zijn dertien maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd die diverse opvattingen hebben over hoe wij in Nederland met de wolf kunnen samenleven.* Dit stuk geeft mijn persoonlijke waarnemingen als voorzitter weer.

De provincies zijn bezig met het actualiseren van het wolvenbeleid. Naar verwachting is een nieuw Interprovinciaal Wolvenplan eind 2024 gereed. Het LOW wordt hierover geïnformeerd en krijgt als klankbordgroep de gelegenheid om op het plan te reageren. In dit position paper schets ik de drie fases in het proces van leren samenleven met de wolf in Nederland. Tot slot zet ik de voorwaarden uiteen om te komen tot een Interprovinciaal Wolvenplan 2024.

Pragmatisch polderen

Mijn waarneming is dat er verschillen in opvatting zijn. Toch verwacht ik dat er uiteindelijk tot gezamenlijke uitgangspunten kan worden gekomen. Dat is niet eenvoudig: emoties, schade aan landbouwhuisdieren, angstgevoelens, tegengestelde belangen en verschillen in (natuur)visies spelen daarbij een rol. Dier en mens maken allebei deel uit van de natuur en maken allebei gebruik van het Nederlandse landschap. Ruimte voor de wolf kan leiden tot veranderingen ten aanzien van recreatie, economische belangen, biodiversiteit en natuurbeheer die niet door iedereen als positief worden ervaren. De terugkeer van de wolf in Nederland is een gegeven, maar nog niet iedereen is eraan gewend. Het kost tijd om met de wolf te leren omgaan. Tegelijkertijd constateer ik dat het samenleven met de wolf een haalbaar perspectief is. Ik zie dat er gemeenschappelijke elementen zijn die op termijn kunnen leiden tot een conflictarm samenleven. Verbindend element daarin is het draagvlak in de Nederlandse samenleving.

Het heeft geen zin elkaar te overtuigen van de eigen opvattingen en het eigen gelijk. Dat is ook niet de insteek van het LOW. En het is ook niet nodig: volgens de beste Nederlandse poldertraditie zoeken wij pragmatische oplossingen en ik constateer in het LOW dat wij die vinden. Dat merk ik aan onze reacties op het Interprovinciaal Wolvenplan in wording. Mijn visie is: hoe beter de wolf beschermd is, hoe meer er mogelijk is om bijvoorbeeld schapen te beschermen en omgekeerd. De kern van die pragmatische oplossing ligt in de volgende twee hoofdlijnen:

- Inzetten op preventieve maatregelen, waarbij ook de samenleving haar verantwoordelijkheid neemt – met name via subsidies – om landbouwhuisdieren te beschermen; de gevolgen van de komst van de wolf kan niet alleen worden afgeschoven op de houders van landbouwhuisdieren.
- Het bieden van handelingsperspectief voor het geval preventieve maatregelen niet of onvoldoende blijken te werken; beheermaatregelen zijn nodig.

De uitwerking van beide beleidslijnen vormt in mijn ogen de kern van een maatschappelijk aanvaardbaar compromis. Zo gezien leidt het beschermen van landbouwhuisdieren tot een betere bescherming van wolven. Ook de volgorde is essentieel; het is ondenkbaar dat meer beheermaatregelen toegepast kunnen worden zonder dat voldoende is ingezet op preventie.

Fases in het proces

Samenleven met de wolf in Nederland is een proces van groeien en ontwikkelen. Zo'n proces bestaat uit verschillende fases. Binnen het LOW onderscheiden we drie fases: de initiële fase, de ontwikkelingsfase – waarin we ons nu bevinden – en de eindfase. Elke fase kent een eigen beleidskader, eigen acties en eigen handelingsperspectieven.

Initiële fase

De initiële fase is begonnen met de terugkeer van de wolf in ons land. Men is verrast door de aanwezigheid en het gedrag van de wolf, en er wordt gezocht naar hoe wij met de wolf kunnen omgaan. We doen onze eerste ervaringen op met preventieve maatregelen, handelingsperspectieven, subsidies en tegemoetkomingen, reacties en gevoelens. Er is onbekendheid, onzekerheid en er ontbreekt een helder toekomstperspectief.

* Samenstelling Landelijk Overleg Wolf (LOW): De12Landschappen, Dierenbescherming, Federatie Particulier Grondbezit, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, LTO Nederland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders, Vereniging Gescheperde Schaapskudden, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Wageningen Environmental Research, Wolf Fencing Nederland, Zoogdierverseniging.

Eindfase

In de eindfase heeft iedereen die dat wil preventieve maatregelen genomen om landbouwhuisdieren te beschermen. Preventie is een verantwoordelijkheid van de dierhouder, de tegemoetkoming in schade is aan voorwaarden gebonden en er is een financiële vergoeding (beheerpakket) voor 'wolf-inclusief agrarisch natuurbeheer'.

De doelen voor een gunstige staat van instandhouding, vastgelegd in een internationaal managementplan, zijn bereikt. Daarmee is – ook in juridische zin – ruimte ontstaan om de positie van de wolf in onze samenleving af te wegen tegen andere belangen. Dat kan betrekking hebben op het aanwijzen van "eigen" leefruimte voor de wolf en het verbeteren van de kwaliteit van die leefruimte.

De wolf is dusdanig geconditioneerd dat landbouwhuisdieren een negatieve associatie bij hem oproepen. Het actief verjagen en doden van probleemwolven is mogelijk en beheer van de wolvenpopulatie is onder bepaalde voorwaarden denkbaar. De criteria hiervoor zijn in deze fase helder vastgelegd en voldoen uiteraard aan de nationale en internationale regelgeving.

Uiteindelijk ontstaat de eindsituatie als voldaan is aan alle randvoorwaarden en er sprake is van balans in bescherming en beheer, in een land met hoge veedichtheid, veel menselijke activiteit en veel cultuurlandschap. We kunnen met de wolf omgaan en is er ruimte voor een conflictarm samenleven met de wolf in Nederland.

Ontwikkelingsfase

Op dit moment bevinden we ons in de ontwikkelingsfase, met veel dynamiek en discussie. De wolf heeft zich gevestigd. Zwervende wolven worden steeds meer gesignaleerd, ook op plaatsen waar ze niet verwacht werden. De maatschappelijke acceptatie is wisselend. De roep om heldere beleidskaders voor omgang met de wolf neemt toe. Daarbij kan aan onderstaande punten worden gedacht.

Dierhouders krijgen een duidelijker handelingsperspectief wat betreft de bescherming van hun dieren. Er komt meer consensus over de waarde en het nut van de verschillende preventieve maatregelen, inclusief de technische aspecten. Provincies stellen preventieplannen samen met de betrokken stakeholders op. Ook in gebieden waar de wolf niet permanent aanwezig is, maar wel verhoogd risico is op wolvenschade, wordt een subsidieregeling voor preventieve maatregelen opengesteld.

In gebieden waar de wolf al langer gevestigd is, wordt van dierhouders verwacht dat zij voorbereid zijn op een aanval van wolven. Er wordt gewerkt aan een meer structurele financiering van bijvoorbeeld de beheerkosten van preventieve maatregelen. Het past dan ook om geen schade meer te vergoeden indien bijvoorbeeld geen preventieve maatregelen getroffen zijn.

Er wordt een dynamische balans gezocht tussen het beschermen van de wolf conform wet- en regelgeving en beheersmaatregelen. Dit wordt vastgelegd in duidelijke protocollen. Tot de beschermingsmaatregelen voor de wolf behoren de vergroting van de kwaliteit van het leefgebied door zonering, verkeersremmende maatregelen, veiligstellen van het prooiaanbod, preventieve maatregelen en voorlichting. De beheersmaatregelen kunnen afhankelijk van de situatie worden ingezet. Voor het weggagen van een wolf bij een kudde schapen of vee is bij een incidenteel geval geen ontheffing nodig. De mogelijkheden voor verdergaande acties, zoals het actief verjagen en incidenteel afschot, worden in deze fase begrensd omdat geen afbreuk gedaan mag worden aan het bereiken van een gunstige staat van instandhouding.

Het voor deze fase te ontwikkelen handelingsprotocol is een praktisch uitvoerbaar kader. In deze fase wordt een aantal beheersmaatregelen voorgesteld waarvan de juridische implicaties wellicht nog niet geheel te overzien zijn.

Het uiteindelijke doel in deze fase is het ontwikkelen van een stabiel en door velen gedragen beleidskader. Daarom is het wenselijk dat de tegemoetkoming bij schade (indien preventieve maatregelen zijn genomen) op peil blijft, evenals de subsidie voor preventieve maatregelen.

Interprovinciaal Wolvenplan 2024

In het Interprovinciaal Wolvenplan 2024 worden de landelijke beleidskaders geformuleerd. Die kaders zijn gebaseerd op de fases zoals hierboven weergegeven. Naar mijn mening zijn de voorwaarden om tot een Interprovinciaal Wolvenplan 2024 te komen:

- Eenheid in beleid (in het Interprovinciaal Wolvenplan wordt één gezamenlijke, landelijke beleidslijn gehanteerd).
- Uitgangspunt is conflictarm duurzaam samenleven met de wolf.
- Balans tussen enerzijds bescherming en anderzijds beheer van de wolf.
- Inzet van preventieve middelen en uitbetaling van tegemoetkomingen in schade.
- Handelingsperspectief via heldere interventierichtlijnen met escalatieladders.
- Publiekscommunicatie over het samenleven met de wolf: meer aandacht voor de beleving, gevoelens en kennis van het brede publiek over de wolf.
- Internationaal wolvenmanagementplan waarin de Europese kaders zijn afgestemd.